

SUOMALAISEN VANGIN ARJEN RAKENTEET VANKEUSAIKANA

Mia Tammelin: *YTT, dos., yliopettaja, Jyväskylän ammattikorkeakoulu*

Ulla Salovaara: *YTT, yliopistonopettaja, Jyväskylän yliopisto*

Sakari Kainulainen & Juho Saari (toim.): *Suomalainen vanki. Arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa. Vastapaino, Tampere. 2021, 318 s.*

”Vankilaan menee rikoksen tehnyt henkilö, vankilasta vapautuu tuomionsa kärsinyt vanki.” *Suomalainen vanki* -kokoelmateoksen avausvirke on osuva. Kirjan toimittajat, Sakari Kainulainen ja Juho Saari, kiteyttävät rikoksista tuomittujen naisten ja miesten huono-osaisuuteen liittyvää problematiikkaa osuvasti erityisesti vankeusajan jälkeen ja tulevat samalla perustelleeksi aiheen tärkeyden tutkimuskohteena. Tuomionsa suorittaneisiin henkilöihin liitetään paljon käsityksiä, oletuksia ja stigmaa.

Teos keskittyy nimenomaan vankilan sisälle: vankien tilanteeseen ja kokemuksiin vankeusaikana ja vankeusajan sosiaalisiin suhteisiin. Teoksessa on 12 lukua, joissa käsitellään useita eri teemoja. Näitä ovat vankila sosiaalisena kenttänä, tyytyväisyys elämään, terveys, ostrakismi ja yksinäisyys, statusjärjestelmä, luottamussuhteet, koettu turvallisuus, osallisuus, sosiaalinen tuki ja sosiaalinen integraatio sekä lapsisuhteet vankien elämässä. Lisäksi kirjassa keskustellaan reilun vankilan tunnusmerkeistä ja suomalaisen vangin tulevaisuudesta. Kirjoittajajoukko on laaja ja monitieteinen.

Suomalainen vanki on erittäin tervetullut puheenvuoro huono-osaisuuden teemaan ja erityisesti kotimaiseen kirjallisuuteen tuomiotaan suorittavista vangeista, joista on vain hyvin rajallisesti olemassa olevaa suomenkielistä ja ajantasaista tietoa. Kirjan toimittajat toteavat, että vangit ovat kaikkein huono-osaisimmassa asemassa yhteiskunnassamme. Olisikin ollut mielenkiintoista lukea lisää teoreettista huono-osaisuuteen liittyvää keskustelua ja missä määrin huono-osaisuuden teoretisointia ja sitä kartoittavia mittareita tulee uudistaa siten, että ne paremmin tavoittavat tuomiotaan suorittavien ja vankilasta vapautuvien naisten ja miesten huono-osaisuuden. Tähän keskusteluun kirjan kirjoittajilla olisi annettavaa. Johtopäätöksissä avataan tätä keskustelua, mutta keskustelu jää valitettavan lyhyeksi.

Kirjan kokonaisuudesta haluamme nostaa esille kirjan loppupuolella olevan Kati Rantalan, Anu Heleniuksen ja Kanerva Kuokkasen kirjoittaman luvun ”Reilun vankilan elementit”, sillä luku on erityisen mielenkiintoinen keskustellessaan työtä ohjaavien lakien ja niiden toimeenpanon näkökulmasta. Luvussa analysoidaan vuonna 2006 voimaantulleeseen vankeuslainsäädännön kokonaisuudistuksen tavoitteiden toteutumista ja reilun vankilan elementtejä vankien kokemana. Uudistuksessa haluttiin edistää vankien oikeusturvaa ja elämänhallintaa, vahvistaa rangaistusajan suunnitelmallisuutta ja vankien sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusajana. Kirjoittajat toteavat osuvasti: ”Henkilökunta toimii vankiloissa toteutettavien lakiuudistusten keskeisenä portinvartijana” (s. 221). Käytännössä tämä

saattaa johtaa tiettyjen asiakasryhmien suosimiseen ja valikointiin ja voi johtaa eriarvoistaviin käytäntöihin ja huonotosaisuuden syvenemiseen entisestään. Reilun vankilan ulottuvuuksina olivat tiedonsaanti, muutoksenhaku ja rangaistusajan suunnitelman toteutuminen.

Vangit kokivat puutteita kaikissa käsittelyssä ulottuvuuksissa, joten reilun vankilan tunnuspiirteet eivät aina toteudu. Tutkijat tuovat esille, että toteutuvan ja toteutumattoman reiluuden taustalla on monimutkainen vaikutusmekanismien vyyhti, mihin vaikuttavat muun muassa palvelujen resurssit ja rakenteet sekä toimintakulttuurit. Erityiseksi ongelmaksi tunnistettiin kuitenkin ongelmat ja epäluottamus vankien ja henkilökunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Esimerkiksi, jos vangilla ei ole riittävää luku- ja kirjoitustaitoa saadakseen tietoa vankilan käytännöistä tai toteuttaakseen muutoksenhakua itsenäisesti, hän tarvitsee siihen apua läheisiltä tai vankilan henkilökunnalta.

Suomalaiset vangit näyttäytyvät varsin homogeenisenä ryhmänä. Tuomiotaan suorittavien sukupuoli, ikä tai etninen tausta eivät tule kirjassa esille muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Siinä mielessä Suomalainen vanki –teos asettuukin osaksi valtavirtakriminologista tutkimusta, joka käsittelee yleensä pelkästään joko miehiä tai on näennäisen sukupuolineutraalia. Erityisesti naisvankien tilanteen valottaminen olisi ollut tarpeen: naisvangit ovat usein kaikkein heikoimmassa asemassa niin vankilan sisällä kuin sen ulkopuolellakin. Naiset syyllistyvät erilaisiin rikoksiin ja eriyistä kuin miehet. Heidän kokemuk-

sensa vankeudesta ja sen turvallisuudesta on erilainen verrattuna miehiin (mm. Salovaara 2019). Naisvangit kokevat turvattomuutta ja yli 60 prosenttia on ilmoittanut kokeneensa seksuaalista häirintää, mihin altistavat vankilan rakenteet ja sijoittelut sekä asenneilmapiiri (Tammi-Moilanen 2020). Lisäksi naisten rikollisuudesta irtaantumiseen vaikuttavat eri tekijät erilaisin painotuksin kuin miehillä (Goodwin 2016; Salovaara 2019). Tuomiotaan suorittavien vankien ominaispiirteet, kuten ikä ja sukupuoli, olisi voitu raportoida yksityiskohtaisemmin. Johdantoluvussa vankien erot mainitaan ja niiden sivuuttaminen perustellaan välttämättömyytenä, mutta tarkempaa kuvausta siitä, mihin tämä välttämättömyys perustuu ei anneta.

Kuva suomalaisesta vangista piirtyy paitsi homogeenisenä myös varsin staattisena sekä yhteiskunnallisen tilanteen että yksittäisen vangin osalta. Yhteiskuntapolitiisesti olisi kiinnostavaa lukea esimerkiksi politiikkauudistusten pitkästä linjasta. Kuten kirjan kymmenennessä luvussa keskustellaan, lait, säädökset ja yhteiskunnan makrotason politiikka heijastuvat arjen käytäntöihin. Yksittäisen vangin tilanteen osalta staattisuus selittyy osaltaan empiirisellä aineistolla. Kirjan luvut pohjautuvat neljää lukua (luvut 8–11) lukuun ottamatta vankiloissa toteutettuun VASORA (Vankila – sosiaalisen yhteisön rakenne) -kyselyyn, eikä kyselyssä ilmeisesti tiedusteltu vankeusaikana tahtuneita tai koettuja muutoksia.

Kaikkiaan kirja on erinomainen katsaus ja tutkimus vankien tilanteesta eri vankiloissa. Tämän kirjan soisi siis tuotta-

van lisää laajoja tutkimuskokonaisuuksia yhteiskunnan huono-osaisuuteen ja vankeihin yhtenä huono-osaisimmista ja leimautuneimmista ryhmistä. Tutkimuksissa viitekehystä voisi laajentaa siten, että siinä tunnistettaisiin paremmin esimerkiksi perheroolit (äitiys, isyys, isovanhemmuus), sukupuoli, etninen tausta ja sosioekonominen luokka-asema sekä näiden risteymät.

Kirja antaa yleiskuvan vangeista ja vankiloiden elinoloista, siksi sitä voi suositella luettavaksi sote-alan ammattilaisille ja opiskelijoille sekä kaikille aiheesta kiinnostuneille. Kirjan pohjalta on helppoa määritellä useita jatkotutkimuskohteita, joten kirja toimii erinomaisena puheenvuorona vankiloita ja vankeja koskevaan tutkimukseen. Miellenkiintoisia kysymyksiä olisivat esimerkiksi: millaisia muutoksia tapahtuu vangin perhesuhteissa, hyvinvoinnissa tai terveydessä vankeusaikana? Vangin siirtyminen siviiliin on tärkeä nivelvaihe. Kiinnostavaa olisikin tutkia, miten parhaiten tuetaan rikoksetonta elämäntapaa.

KIRJALLISUUS

- Goodwin, Sarah (2016) ”Trying to pull it round again”: Exploring Women’s Experiences of Desisting from Crime. Sheffield: University of Sheffield.
- Salovaara, Ulla (2019) Rikoksista tuomitut naiset: yhteisöstä erottaminen ja takaisinliittymisen mahdollisuudet. *Acta Poenologica* 1/2019. Helsinki: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.
- Tammi-Moilanen, Kaisa (2020) Naisvankiselvitys. Selvitys naisvankien olosuhteista, toimintoista ja turvallisuudesta. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 4/2020.

MONIALAISET PALAVERIT JA PALVELUN KÄYTTÄJÄN OSALLISUUS SOSIAALITYÖN TUTKIMUSKOHTENA

Taru Kekoni: *YTT, Yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto*

Kirsi Juhila & Tanja Dall & Christopher Hall & Juliet Koprowska (toim.): *Interprofessional Collaboration and Service User Participation. Analysing Meetings in Social Welfare*. Policy Press, Bristol. 2021, 266 s.

Kirjan ”Interprofessional collaboration and service user participation. Analysing meetings in social welfare” johdannossa toimittajat Kirsi Juhila, Tanja Dall, Christopher Hall ja Juliet Koprowska kuvaavat teoksen tavoitteeksi (vapaasti suomennettuna) ”vahvistaa ymmärrystä siitä, miten yhteistyöhön perustuvaa, integroitua hyvinvointia voidaan rakentaa eri alojen ammattilaisten ja palvelunkäyttäjien välisissä tapaamisissa”. Tavoitteena on myös kehittää käsitteellinen ja analyttinen kehys monialaisen yhteistyön ja palvelujenkäyttäjien osallisuuden tutkimiseen. Tavoitteenasettelu on kunnianhimoinen ja kiinnittyy vahvasti ajankohtaisiin haasteisiin, sillä palvelujen integraatiota ja monialaisen yhteistyön vahvistamista esitetään varsin laajasti ratkaisuna erilaisiin sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamiseen ja järjestämiseen liittyviin ongelmiin eri puolilla maailmaa.

Johdannon jälkeen kirja jatkuu kahdella käsitteellisellä luvulla. Jo kirjan ensimmäisten lukujen perusteella alkaa itselleni olla selvää, että kirjan vaativa tavoite voi hyvinkin toteutua. Monia-

laista yhteistyötä ei esitetä, kuten tavallista, vain positiivisesta näkökulmasta, vaan sen ymmärretään tasavertaisen yhteistyön sijasta voivan johtaa palvelunkäyttäjän tilanteen heikentymiseen esimerkiksi niin, että jokin erityisosaminen jää palveluissa toteutumatta, kun asioita käsitellään yhdessä ja ikään kuin yleisemmällä tasolla. Ammatilliset vastuut voivat myös hämärtyä tai muuttua epäselviksi, kun saman asiakkaan ympärillä on paljon asiantuntijoita, joiden tehtäväkentät voivat olla osin päällekkäisiä. Riskinä voivat näyttäytyä myös palvelunkäyttäjiin kohdistuvat entistä suuremmat paineet osallistumisesta oman asian käsittelyyn sekä valtasuhteet asian käsittelyyn osallistuvien henkilöiden välillä. On ensiarvoisen tärkeää, että monialaista yhteistyötä tarkastellaan myös kriittisesti ja löydetään tutkimuksen avulla ne kohdat, joissa sitä erityisesti tulisi kehittää parhaan mahdollisen hoidon ja tuen mahdollistamiseksi palvelunkäyttäjälle.

Kirjan alkupuolella käydään melko kattavasti läpi aiempaa tutkimusta monialaisesta yhteistyöstä ja todetaan, että yhden organisaation sisäisistä monialaisista tiimikokouksista on tehty paljon tutkimusta, samoin kuin eri alojen ammattilaisten välisistä tapaamisista myös organisaatorajat ylittävässä yhteistyössä. Tekijät havaitsevat puutteen sellaisten monialaisten palaverien tutkimisessa, joissa on mukana eri alojen ammattilaisia eri organisaatioista sekä heidän lisäksi itse palvelunkäyttäjä ja/tai tämän läheisiä. Tähän tutkimustarpeeseen kirjan todetaan erityisesti pyrkivän vastaamaan.

Kirjan aloitusluvut monialaisesta tutkimuksesta, sen käsitteistä ja menetelmistä ovat teoreettisesti kiinnostavia ja vakuuttavia. Kuitenkin mukaansatempaavinta luettavaa ovat erilaisista empiirisistä tulokulmista aihetta lähestyvät kirjan luvut 3–8. Teemoiltaan luvut kiinnittyvät lastensuojeluun, päihde- ja mielenterveyspalveluihin sekä työterveyteen liittyviin kysymyksiin.

Mielenkiintoisia tuloksia kirjan empiirisissä luvuissa on runsaasti, eivätkä ne kaikki valitettavasti mahdu esiteltäviksi tässä tekstissä, joten esittelen vain muutamia kiinnostavia nostoja kokonaisuudesta. Christopher Hall ja Stef Slem-brouck havaitsevat kirjan luvussa neljä englantilaisia lastensuojeluneuvotteluja tutkiessaan, että hyvin muodollisesti johdetut neuvottelut johtavat kevyemmän lopputulokseen kuin epämuodollisesti johdetut palaverit. Muodollisissa neuvotteluissa keskustelu toteutuu lähinnä puheenjohtajan (joka tässä tapauksessa on aina sosiaalityöntekijä) ja asiakkaan välillä muiden ammattilaisten jäädessä taka-alalle. Vastaavasti vähemmän kontrolloiva ja epämuodollisemmin neuvottelua vetävä puheenjohtaja luo enemmän tilaa ammattien väliselle osallistumiselle ja sitoutumiselle yhteiseen työskentelyyn ja tiedon rakentamiseen. Tällöin puheenjohtaja rohkaisee osallistujia tuomaan esille myös tunnustelevia tai empiviä näkemyksiään, ja myös muut ammattilaiset saavat vaikuttaa palaverin asialistaan ja sisältöihin.

Samantyyppiseen asiaan kiinnittävät huomiota myös Suvi Raitakari, Johanna Ranta ja Sirpa Saario kirjan luvussa viisi. He näkevät huumeiden käyttäjien hoitoneuvotteluiden ilmentävän vah-

vaa vuorovaikutuksellisuutta ja yhteistyötä silloin, kun palvelujenkäyttäjätkin pääsee vaikuttamaan puheenaiheisiin ja osallistumaan vahvemmin omaa elämänsä koskevien ongelmien tunnistamiseen ja muotoiluun. Kirjoittajat tuovat esille, että kysymysten esittäminen sensitiivisesti, empaattisesti ja kunnioittavasti on diskursiivinen väline antaa asiakkaalle tilaa ilmaista omia näkemyksiään ja valintojaan.

Christopher Hall ja Stef Slembrouck nostavat luvussa neljä esille myös kysymyksen, onko joillakin ammattikunnilla mahdollisuus vaikuttaa enemmän palaverin kulkuun, koska he ovat tottuneempia monialaiseen yhteistyöhön kuin joidenkin toisten alojen työntekijät? Tässä kohdassa, tai missä tahansa muuallakin kirjassa olisin suonut myös sosiaalialan koulutuksen nousevan vahvemmin keskusteluun. Itse pitäisin olennaisena kysymyksenä monialaista työtä ja sen käytäntöjä tutkittaessa myös sen pohtimista, millaisia valmiuksia monialaiseen työhön ja palvelunkäyttäjien osallisuuden vahvistamiseen sosiaali- ja terveysalojen opiskelijoille annetaan opintojen aikana. Se, että jokin ammattikunta näyttäytyy toista osaavampana monialaisessa työskentelyssä voi olla seurausta siitä, että tämän alan koulutus on sisältänyt myös monialaiseen työskentelyyn oppimista.

Kiinnostavia ovat myös Kirsi Juhilan, Lisa Morrissin ja Suvi Raitakarin analyysin tulokset kirjan luvussa seitsemän. Tutkijat ovat kiinnostuneita epistemologisesta oikeutuksesta tiedon tuottamiseen asiakkaan elämäntilanteesta. He havaitsivat, että matalan kynnyksen mielenterveyspalveluissa oikeutus tiedontuottamiseen on myös asumisen tu-

kihenkilöillä sekä hoidon koordinaattoreilla, vaikka sen yleensä ajatellaan kuuluvan vain palvelunkäyttäjälle itselleen. Neuvotteluissa puheenjohtajat kyllä pitivät asiakkaita tärkeimpinä tiedon omistajina ja osoittivat kysymyksensä heille, mutta usein edellä mainitut ammattilaiset silti vastasivat esitettyihin kysymyksiin. Tämä tapahtui vahvistamalla asiakkaan esille tuomaa tietoa, ”kalastelemalla” asiakkaalta haluttua tietoa, tukemalla myönteisesti asiakkaan tuottamaa tietoa, tuottamalla tietoa puhtaasti asiakkaan puolesta tai haastamalla asiakkaan tuottamaa tietoa, joista jälkimmäistä tapahtui erityisesti ristiriitatilanteissa. Näitä menetelmiä käyttäen ammattilaiset esittivät itsensä asiakkaan viimeaikaisen henkilöhistorian ja elämäntilanteen ”asiantuntijoina” palveluidenkäyttäjien itsensä rinnalla. Osin tiedon tuottamista asiakkaan puolesta voidaan toki puolustella sillä, että voi olla ammattiin kuuluva velvollisuuskin kertoa tilanteesta riittävät tiedot, jos asiakas ei itse tuo niitä esille.

Kokonaisuutena kirja lunastaa hyvin sille asetetut odotukset. Se on kiinnostava, ajankohtainen ja tärkeä teos ja avaa teemaa hyvin myös kriittisesti aiheeseen suhtautuvalle lukijalle. Ainoa isompi asia, jota kirjassa jäin kaipaamaan, oli linkki sosiaali- ja terveysalojen, ja erityisesti sosiaalityön koulutukseen. Myös koulutuksen näkökulmasta on kiinnostavaa tutkia ja kiinnittää huomiota monialaisen työryhmän vuorovaikutuksen rakentumiseen sekä siihen, miten palvelujenkäyttäjän osallisuus osana monialaista yhteistyötä toteutuu. Vahvistamalla jo opintojen aikana monialaista osaamista ja opiskelijoiden ymmärrystä monialaisen työn ja asiakkaan osallis-

tumisen merkityksestä, monialainen yhteistyö ja asiakasosallisuus toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla tulevaisuuden sosiaali- ja terveystalouksissa.

RODULLISTAVIA JA KOLONIAALEJA JATKUMOITA SEKÄ NIIDEN VASTAPUHETTA SUOMESSA

Enni Mikkonen: *YTT, tutkijatohtori, Lapin yliopisto*

Suvi Keskinen & Minna Seikkula & Faith Mkwesha: *Rasismi, valta ja vastarinta: Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa.* Gaudeamus, Tallinna. 2021, 287 s.

Rodullistaminen, rasismi ja valkoisuus herättävät lisääntyvästi keskustelua muun muassa globaalin rasisminvastaisen liikehdinnän seurauksena. Suvi Keskinen, Minna Seikkulan ja Faith Mkweshan toimittama kirja kuvaa kattavasti, miten rasismi ei ole vain Suomen ulkopuolella vaikuttava ongelma eikä Suomi ole koloniaalisuuden ”viaton” sivustaseuraaja. Kirja avaa teoreettisten ja käytännöllisten keskustelujen kautta, miten ulossulkeva valkoisuus, rasismi ja koloniaali perintö läpäisevät suomalaista yhteiskuntaa. Teos käsittelee myös niitä purkavaa vastapuhetta.

Kirja jatkaa Suomessa 2000-luvun alussa lisääntyneitä rasismien ja rodullistamisen tutkimusta painottaen erityisesti kriittisen valkoisuuden tutkimuksen ja vallan koloniaalisuuden näkökulmia. Teos on jaettu neljään osaan. Ensimmäinen kiinnittyy teoreettiseen ja käsitteelliseen tarkasteluun sekä rasismien

ja koloniaalisuuden historiallisiin kerrostumiin nykypäivässä. Toisessa osassa avataan rasisminvastaista toimintaa ja rodullistettujen asemien tuottamia arkikokemuksia. Kolmas osa kuvaa rasismia moninaisena ilmiönä, joka voi näyttäytyä myös näennäisen harmittomina tai myönteisiksi tarkoitettuina oletuksina. Neljäs osa tuo esiin erilaisia koloniaalisuutta purkavia prosesseja käytännön konteksteissa.

Rasismien monimuotoisuus konkretisoituu kirjassa eri vähemmistöjen, kuten afrosuomalaisien, saamelaisien, romanien, vietnamilaisten tai venäläisten sekä maahanmuuttajien tai Suomessa syntyneiden, ei-valkoisiksi kategorisoitujen ryhmien kokemuksissa. Tekstit kiinnittyvät moninasiin konteksteihin, kuten työmarkkinoihin, viranomaiskohtauksiin, luokkahuoneisiin, lähiötoimintaan sekä taiteen, visuaalisen viestinnän ja median kenttiin. Ne osoittavat, miten rodullistava toiseuttaminen ei ilmene vain räikeinä väkivallantekoina, vaan myös hienojakoisina prosesseina ja rakenteina jääden usein piiloon niiltä, joihin rasismi ei kohdistu. Suomenkielisyys ja ilmiön monisyisyyden ja nyanssien paikantaminen suomalaiseen kontekstiin tekee kirjasta ainutlaatuisen. Teoksen ansioksi lukeutuu myös se, että ääneen pääsevät niin tutkijat kuin rasisminvastaisen toiminnan aktiivit useista eri näkökulmista ja tieteenaloilta.

Arvioin kirjaa kahdesta suunnasta; yhtäältä siitä, miten se purkaa ”viattomuuden” diskurssia ja valaisee rasismia ja sen vastaista kamppailua Suomessa, ja toisaalta siitä, mitä yhtymäkohtia kirjan keskusteluilla on sosiaalityön ja sosiaa-

lipolitiikan kanssa. Vaikka teoksessa ei käsitellä sosiaalityötä, sen sosiaalipoliittiset kytkökset näkyvät esimerkiksi hyvinvointivaltion kehyksen sekä palvelujärjestelmän ja palveluiden saamisen yhteydessä. Lisäksi marginalisaation ja vallan kysymykset ovat sosiaalityön ydintä, joihin rodullistamisen ja koloniaalisuuden tuottamat sosiaaliset hierarkiat linkittyvät. Hiljattain sosiaalityön tutkimuksessa on alettu herätä siihen, miten valkoinen hegemonia ja koloniaalisuus vaikuttavat profession tietopohjaan ja käytäntöihin, mutta näiden vaikutusten purkaminen on vielä vähäistä erityisesti pohjoismaisessa kontekstissa (Elfving Ström 2021).

Teos avaa Suomen roolia koloniaalisuuden historiallisissa jatkumoissa ”koloniaalina osallisuutena”. Tämä osallisuus näkyi esimerkiksi siirtomaavaltiojen toimista saatuna taloudellisena hyötynä sekä saamelaisten assimilaatiopolitiikkana ja arktisen alueen asuttajakolonialismina. Keskinen kuvaa luvussaan tämän päivän koloniaalisuutta Suomessa järjestelmänä, joka pohjautuu talouden, kulttuurien, tiedon ja ruumiiden hierarkioille ja oletukselle ”eurooppalaisesta ylivertauudesta”. Lukiessani kirjaa pohdin, missä sosiaalityön koloniaalit jäänteet näkyvät ja miten valkoinen hegemonia vaikuttaa sosiaalityön käytäntöihin ja tietopohjaan. Huomioni herättivät kohdat, joissa vähemmistöjä on pyritty sulauttamaan valtavirtaan hyvinvointivaltion kehityskulussa. Sosiaalityön voi nähdä toteuttaneen koloniaalisuutta sijoittamalla saamelais- tai romanilapsia lastensuojelun instituutioihin perustuen ”sivistävään” ideologiaan tai rodullistaviin prosesseihin.

Koloniaalit jatkumot ylläpitävät rodullistavia rakenteita, joiden purkamisessa yksi tapa on käsitteiden uudelleentarkastelu. Keskinen, Mkwesha ja Seikkula avaavat luvussaan, miten ”rotu”-käsite on häivytetty Suomessa puhumalla etnisyydestä, mikä kuitenkin näennäisessä neutraaliudessaan jättää rodullistavat hierarkiat huomiotta. Häivyttäminen ei siis poista itse ongelmaa. Kirjoittajat jatkavat, että yhtäältä rodun käsite – kun se ymmärretään sosiaalisesti tuotettuna luokittelujärjestelmänä biologisen ominaisuuden sijaan – tuo esiin historian tuottaman valtajärjestelmän, toisaalta on sanouduttava irti rasistisesta tavasta käyttää ilmausta. Pohdin myös, miten puhua rodusta ilman, että se vahvistaisi kategorisia jakoja ihmisten välillä. Kirjassa kuvataan aktivistien vähemmistöidentiteettiin pohjautuvaa ”meiltä meille” -toimintaa, jonka tavoitteena on turvallinen, valkoiselta katseelta vapaa tila. Miten se suhteutuu rasisminvastaisen sosiaalityön tavoitteeseen purkaa jakoa ”meihin ja muihin” (Jönsson 2013)? Kirjan avaamien näkökulmien pohjalta voi todeta, että kun ”meiltä meille” -toiminta on emansipatorisista tavoitteista kumpuavaa normatiivisen valkoisuuden vastapuhetta, sille on annettava tilaa, jotta rodullistavien ja koloniaalien jatkumojen purkaminen mahdollistuu.

Sosiaalityössä kohdataan lisääntyvästi ihmisiä rodullistetuista vähemmistöistä muun muassa muuttoliikkeen seurauksena; tällöin korostetaan usein kulttuurisensitiivistä työskentelytapaa (Jönsson 2013). Minna Seikkula ja Pauliina Hortelano kirjoittavat luvussaan ”kulttuuristamisen” ongelmasta, joka avaa myös kulttuurisensitiivisen työ-

otteen puutteita; jos kulttuuria käytetään ensisijaisena selityksenä ihmisten tilanteisiin, on vaarana, että muut tekijät, kuten toiseutta tuottavat valtahierarkiat, jäävät huomaamatta. Vaikka monikulttuurinen työote lähestyy vähemmistöjä positiivisuuden kautta, tulkinnat tehdään usein valkoisesta katseesta käsin, mikä sisältää toiseuttavia elementtejä.

Kirjan teemat saavat myös arvioimaan uudelleen sosiaalityön asemaa ”universaalien hyvinvointivaltion” osana: Pohjautuuko pohjoismainen universaalisuus valtajärjestelmään, jota määrittää valkoinen normi? Pitäisikö sosiaalityössä puhua ennemminkin ”pluriveraalista”, moninaisten ”totuuksien” ja arvojen lähtökohdasta, joka tarkastelee kriittisesti eriarvoisuutta ja toiseuttamista tuottavia prosesseja hyvinvointivaltion kehyksessä? Moninaisuuden lähtökohta huomioisi paremmin sen, että kaikki sosiaalityön asiakkaat eivät asemoidu samoin suhteessa palvelujärjestelmään, riippuen esimerkiksi kansalaisuuteen tai oikeudelliseen asemaan liittyvistä kysymyksistä.

Kirja on monipuolinen ja urauurtava teos, joka avaa kriittisen reflektion näkymiä myös sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan tietopohjalle, käytännölle ja tutkimukselle. Se sisältää laajuudessaan syventämisen paikkoja; keskustelun toivoisi jatkuvan eri alojen erityiskysymyksissä. Normatiivisen valkoisuuden vastapuhetta tarvitaan sosiaalityössä. Kirjan soisi lukevan erityisesti niiden, jotka hyötyvät valkoisuuteen kytkeytyvistä valtarakenteista sekä niiden, jotka kaipaavat näkökulmia ja perusteluja hegemonisten prosessien purkamiseen

niin akatemiassa, ammatillisissa yhteisöissä kuin muissa yhteiskunnallisissa konteksteissa.

KIRJALLISUUS

- Elfving Ström, Eeva (2021) Rasismi ja rodullistaminen. Askelmerkkejä rasismivastaiseen sosiaalityöhön. Teoksessa Aila-Leena Matthies, Anu-Riina Svenlin & Kati Turtaainen (toim.) Aikussosiaalityö: Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Gaudeamus Oy, 167–178.
- Jönsson, Jessica (2013) Social work beyond cultural otherisation. *Nordic Social Work Research* 3 (2), 159–167. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2013.834510>

MAAHANMUUTTAJAT LUOTTAVAT TANSKALAISEEN HYVINVOINTIVALTIONMALLIIN

Oona Kaikkonen: *VTK, Turun yliopisto*

Karen N. Breidahl & Troels F. Hedegaard & Kristian Kongshøj & Christian A. Larsen: *Migrants' Attitudes and the Welfare State: The Danish Melting Pot*. Edward Elgar Publishing. 2021, 208 s.

Aalborgin yliopiston sosiaalipolitiikan ja politologian professorien Karen N. Breidahlin, Troels F. Hedegaardin, Kristian Kongshøjin ja Christian A. Larsenin kirjoittama teos käsittelee maahanmuuttajien asenteita hyvinvointivaltiota kohtaan. Aiheesta on tehty tutkimusta esimerkiksi Yhdysvalloissa, mutta Breidahl ja kumppanit asettavat tutkimusaiheen tanskalaiseen hyvinvointivaltion kontekstiin. Kirjan nimi viittaa Yhdysvalloissa käytettyyn assimilaatiivista yhteiskuntaa kuvaavaan termiin *melting*

pot, jossa siirtolaiset ikään kuin sulautuivat Yhdysvalloissa uudeksi ”ainekseksi”. Breidahl ja kumppanit lähestyvätkin aihetta nimenomaan assimilaation eli sulautumisen kautta. Teoksessa tarkastellaan, kuinka paljon yhteiskunnalliset instituutiot mahdollisesti vaikuttavat ja muuttavat ihmisten arvoja, ja millä tavoin lähtömaan kulttuuri ja käytännöt vaikuttavat asenteisiin uuden asuinmaan yhteiskunnan järjestystä kohtaan. Breidahl ja kumppanit perustelevat tutkimusaiheen tärkeyttä muun muassa poliittisesta näkökulmasta. Kokeeko muuttuva väestö nykyisen hyvinvointivaltiomallin legitimiiksi, ja onko tähän ennustettavissa mahdollisesti muutosta tulevaisuudessa?

Kirjan keskeinen argumentti on, että instituutiot vaikuttavat yhteiskunnan jäsenten arvoihin ja normeihin. Tätä kautta on oletettavissa, että maahanmuuttajat omaksuvat valtaväestön jakamat arvot ja normit. Breidahl ja kumppanit lähestyvät tätä sulautumisprosessia *uuden assimilaatioteorian* näkökulmasta. Tämä tutkimuskenttä on perinteisesti ollut yhdysvaltalaisen tutkijoiden dominoimaa, ja keskustelu on rantautunut pikkuhiljaa myös Eurooppaan. Breidahl ja kumppanit uskovat, että laajempi hyvinvointivaltion instituutioiden huomioiminen on hedelmällistä keskustelun kannalta. Kirja ei ota kantaa siihen, onko maahanmuuttajien asenteiden assimilointumisen tavoiteltavaa, mutta kirjoittajien mukaan näin näyttäisi tapahtuvan. Kirjoittajat kuitenkin huomauttavat, että esimerkiksi tanskalaisessa yhteiskunnassa todettua korkeaa yhteiskunnallista ja institutionaalista luottamusta on vaikeaa asettaa

huonoon valoon, mutta suhtautuminen esimerkiksi julkiseen päivähoitoon ei ole täysin kiistatonta myöskään syntyperäisten tanskalaisten keskuudessa.

Tutkimuksen aineistona on kaksi survey-aineistoa ja kattava tanskalainen rekisteriaineisto. Surveyt kattavat 14 erilaista maahanmuuttajaryhmää, joiden jäsenet ovat syntyneet Libanonissa, Pakistanissa, Irakissa, entisessä Jugoslaviassa, Turkissa, Filippiineillä, Kiinassa, Japanissa, Venäjällä, Yhdysvalloissa, Iso-Britanniassa, Espanjassa, Puolassa ja Romaniassa. Kyseessä on hyvin heterogeeninen otanta maahanmuuttajista. Kirja jakautuu neljään osaan, joista kaksi ensimmäistä osaa asettavat tutkimuskohteen viitekehikseen ja esittelevät tutkimuksen aineiston ja metodin. Kahdessa viimeisessä osassa analysoidaan aineistoa seikkaperäisesti erilaisista näkökulmista.

Analyysiosioissa analysoidaan asenteita muun muassa tulonsiirtojen, naisten työllisyyden, julkisen päivähoiton ja institutionaalisen luottamuksen näkökulmasta. Breidahl ja kumppanit kuvaavat assimilaation tasoa kolmella eri indikaattorilla. Ensimmäinen indikaattori vertaa Tanskassa asuvien maahanmuuttajien hyvinvointivaltioasenteita lähtömaissa asuvien asenteisiin. Keskeinen tulos on, että Tanskassa asuvien maahanmuuttajien asenteet hyvinvointivaltiota kohtaan eroavat merkittävästi heidän lähtömaissaan asuvien ihmisten asenteista. Tämä viittaa siihen, että maahanmuuttajien asenteet hyvinvointivaltiota kohtaan adaptoituvat asuinmaan mukaan.

Toinen indikaattori vertaa Tanskassa asuvien maahanmuuttajien asenteita syntyperäisten tanskalaisen asenteisiin. Pääasiassa erot asenteissa ovat vähäisiä. Eroja on kuitenkin havaittavissa jonkin verran suhtautumisessa naisten työllisyyteen, johon syntyperäiset tanskalaiset suhtautuvat joitain maahanmuuttajaryhmiä edistyksellisemmin, sekä suhtautumisessa tulonsiirtoihin ja maahanmuuttajien sosiaaliturva-oikeuteen, joihin syntyperäisillä tanskalaisilla on hieman vastahakoisempi asenne. Breidahl ja kumppanit kuitenkin korostavat, että olisi ollut yllättävä tulos, mikäli eroja ei olisi ollut ollenkaan havaittavissa tutkitessa ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajia. Erot asenteissa ovat kuitenkin hyvin minimaalisia ja muun muassa institutionaalisessa luottamuksessa ja suhtautumisessa julkiseen päivähoittoon ei ole havaittavissa eroja maahanmuuttajien ja syntyperäisten tanskalaisten välillä. Kolmas indikaattori vertaa 14 maahanmuuttajaryhmän välisiä asenteita keskenään. Asenteissa löytyy jonkin verran eroja, mutta tuloksista ei voi vetää isompia johtopäätöksiä.

Kirjan päätuloksena voidaan pitää sitä, että maahanmuuttajat suhtautuvat tanskalaiseen hyvinvointivaltioon pääasiassa positiivisesti ja pitävät sitä legitimiinä. Maahanmuuttajien ja syntyperäisten tanskalaisten asenteissa hyvinvointivaltiota kohtaan ei ole havaittavissa isoja eroja. Breidahl ja kumppanit ennustavatkin tulosten perusteella, että tulevaisuudessa kasvava maahanmuuttajaväestö ja heidän jälkeläisensä ovat halukkaita säilyttämään hyvinvointivaltiolla tyypilliset ominaisuudet, kuten esimerkiksi tulonsiirrot.

Kirja osoittaa hyvin sen, kuinka haastavaa on tutkia maahanmuuttoa ja maahanmuuttajaryhmiä erityisesti lähtömaan mukaan. Mielestäni voisi myös esittää kysymyksen, ovatko lähtömaiden mukaan jaetut maahanmuuttajaryhmät mielekäs tutkimuskohde ja tapa tutkia maahanmuuttoa ja sen vaikutuksia? Lisääkö se vain mahdollisia stereotyyppioita ihmisten oletetuista kulttuurisista ominaisuuksista? Kuten Breidahl ja kumppanit tuovatkin kirjassa esille, ihmisen kulttuurisen perimän ja sosialisoinnin vaikutukset eivät ole muutumatonta, ja ihmiset ottavat vaikutteita ympärillä olevista instituutioista ja mukautuvat niihin. Tämä pätee myös valtaväestöön kuuluviin ihmisiin. Maahanmuuttajaryhmien tutkiminen lähtömaan mukaan saattaa korostaa ihmisten kulttuurisia, oletettuja piirteitä, mikäli muuttajia on käytetty heikosti. Siihen ei ole tässä teoksessa kuitenkaan sorruttu.

Teos sopii hyvin maahanmuutto- ja sosiaalipoliittisista kysymyksistä kiinnostuneille opiskelijoille ja tutkijoille. Vaikka aihetta pohjustetaan kirjan alussa perusteellisesti ja tutkimusaihe asetetaan huolellisesti viitekehukseen, vaatii lukeminen jonkinlaista taustatietoa ja käsitystä aiheesta. Kirja on puhdas tutkimuskirja ja tämä korostuu tulosten seikkaperäisessä analyysissä, joita voi olla hankala lukea, mikäli tietoa kvantitatiivisesta tutkimuksesta ei ole. Teos osoittaa kuitenkin ansiokkaasti tutkimusaiheen tarpeellisuuden pohjoismaisessa hyvinvointivaltiokontekstissa ja uskon, että teoksella on paikkansa sosiaalipoliittisella keskustelulentillä.